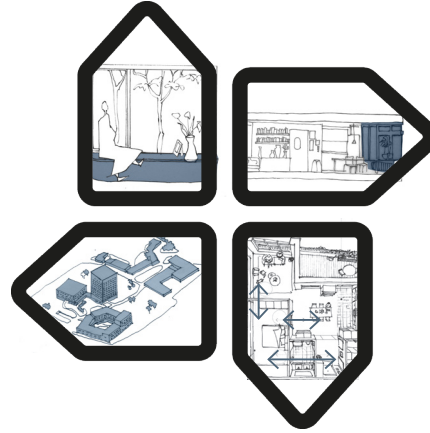

ONTWERPGIDS

Ruimte voor Welbevinden

Hoe we woningen kunnen ontwerpen die bijdragen aan het welbevinden
van (toekomstige) ouderen

Colofon

Deze publicatie is ontwikkeld in het kader van het HOUSE onderzoek met projectnummer S007122N. Dit project werd verricht met de steun van FWO Vlaanderen. Dank aan alle deelnemers, architecten, studenten, HOUSE Ouderen Panel en collega's voor hun engagement en inzet.

januari 2026

Auteurs

Phlix M., Ielegems E., Smetcoren A.-S., Petermans A. - HOUSE consortium

Vormgeving

Bortnik D. & Ielegems E.

Meer informatie?

www.HOUSE-research.be
info@HOUSE-research.be

Refereren naar deze publicatie?

Phlix, M., Ielegems, E., Smetcoren, A.-S., Petermans, A. - HOUSE consortium. (2026, januari). Ontwerpgids 'Ruimte voor Welbevinden'. UHasselt-VUB. <https://www.house-research.be/nl/publications>

Achter de Hoven, Zonhoven - a2o architecten

Inhoudstafel

Context 4

Leeswijzer 6

DD1. Ruimte voor diversiteit van ouderen 7

'De oudere' bestaat niet. Iedere oudere is uniek met eigen woonwensen en -noden.

DD2. Ruimte voor verandering 10

Meegroeien met veranderende ruimtebehoeften en het lichaam doorheen de tijd.

DD3. Ruimte voor herinneringen 15

Herinneringen verbinden aan de woning en aan toekomstige woonwensen van ouderen.

DD4. Ruimte voor zelfstandigheid & routines 22

Wonen dat zelfstandigheid ondersteunt en vertrouwde routines bewaart.

DD5. Ruimte voor ontmoeting 28

Wonen verweven met het sociaal weefsel van de buurt.

Referenties 35

Context

WAAROM DEZE ONTWERPGIDS?

Wonen gaat over meer dan muren, oppervlaktes en functies. Het gaat over **thuisgevoel, houvast, autonomie, dagelijkse ritmes en verbondenheid**. Voor oudere bewoners worden deze aspecten nog betekenisvoller, maar ze worden niet altijd voldoende meegenomen in ontwerpkeuzes. Deze gids nodigt ontwerpers uit om met een **breder blik naar ouder worden te kijken** en om ruimtes te creëren die meebewegen met mensen, hun levensloop en hun verhaal. Want **er bestaat geen typische oudere bewoner**: hun behoeften en woonwensen zijn even divers als hun levenspaden.

Veel oudere bewoners **blijven graag in hun vertrouwde woning**, ook wanneer die niet langer aansluit bij hun dagelijkse noden. Soms wordt een huis te groot of te zwaar om te onderhouden, soms vormen trappen en drempels een hindernis, of ligt de woning te geïsoleerd om verbonden te blijven met buurt, winkels en sociale activiteiten. Tegelijk zien we dat heel wat ouderen **wél openstaan voor het delen** van bepaalde ruimtes of voorzieningen wanneer dat hun wooncomfort en dagelijkse leven kan versterken.

Met deze ontwerpgids willen we (interieur)architecten en woonprofessionals ondersteunen bij het creëren van woonomgevingen waarin het **welbevinden van ouderen centraal** staat. We bieden **inspiratie en wetenschappelijk onderbouwde inzichten**, maar benadrukken ook dat ontwerp slechts één deel van de puzzel is. Goede woonoplossingen ontstaan in **samenwerking** met ouderen zelf, met beleidsmakers, met woonactoren en met iedereen die mee nadenkt over hoe we samen vormgeven aan **'ageing well in the right place'**: betekenisvol en comfortabel ouder worden in een omgeving die past bij de bewoner.

HOE KWAM DEZE ONTWERPGIDS TOT STAND? HET HOUSE ONDERZOEK

Deze ontwerpgids groeide uit een vierjarig wetenschappelijk onderzoeksproject **HOUSE**, dat onderzoekt hoe wonen kan bijdragen aan het welbevinden van ouderen. Binnen HOUSE werden **verschillende onderzoeksmethoden gecombineerd**: een systematische literatuurstudie naar woonelementen die het welbevinden van ouderen beïnvloeden, 70 diepte-interviews met huidige en toekomstige ouderen en enquêtes (n=240) bij ouderen afgenomen. Ook **de stem van architecten** kwam aan bod via 20 **interviews en ontwerpend onderzoek**, een onderzoeksmethode waarbij ontwerp wordt ingezet om nieuwe inzichten zichtbaar en bespreekbaar te maken.

Deze ontwerpgids is het resultaat van ontwerpend onderzoek met drie architectenbureaus: **Osar, RE-ST en a2o architecten**.

Het onderzoek verliep in drie fases:

- **Fase 1:** Op basis van eerdere onderzoeksinzichten werd een eerste versie van de 'design drivers' (ontwerppijlers) en ontwerptools ontwikkeld.
- **Fase 2:** Drie architectenbureaus gingen aan de slag met de ontwikkelde design drivers en HOUSE toolbox om één van hun woonprojecten te (her)ontwerpen. Hun (her)ontwerpen en bijhorende toelichtingen werden geanalyseerd en nadien besproken in een focusgroep met de deelnemende architecten.
- **Fase 3:** Op basis van de analyse van de ontwerpoutput en de focusgroep werd deze ontwerpgids ontwikkeld.

Meer informatie over het HOUSE onderzoek:

www.HOUSE-research.be

HOUSE TOOLBOX

Wist je dat er naast deze ontwerpgids ook een HOUSE Toolbox bestaat? Waar de gids de design drivers introduceert en inspiratie biedt, geeft de toolbox ontwerpers **concrete handvatten** om met bewoners, opdrachtgevers en collega's **in gesprek te gaan en inzichten te verzamelen die het ontwerp versterken**.

Je kunt de gids perfect op zichzelf gebruiken, maar wie tijdens het ontwerpproces nood heeft aan extra structuur, methodiek of dialooginstrumenten, vindt in de toolbox precies wat nodig is. De **toolbox en de gids** vormen zo een krachtige combinatie: **bij elke design driver verwijzen we naar tools die helpen om ideeën te verdiepen, te toetsen of te vertalen naar ruimtelijke keuzes**:

Wat vind je in de HOUSE Toolbox?

Zes praktische tools, ontwikkeld op basis van het HOUSE-onderzoek, die ondersteuning bieden vóór en tijdens het ontwerpproces:

TOOL 1: Inleven via persona's

TOOL 2: Woongeschiedenis capteren

TOOL 3: De huidige woning leren kennen (rondleiding/grondplan)

TOOL 4: Een dag in het leven

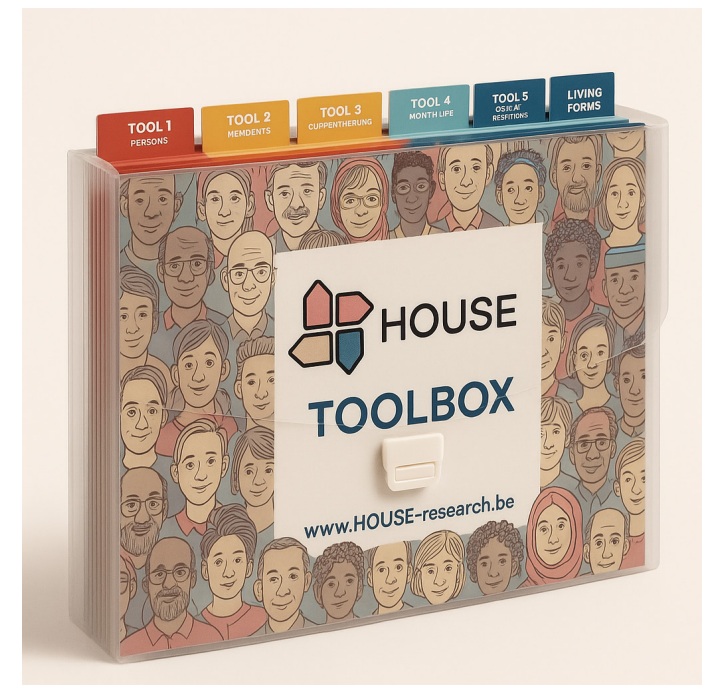
TOOL 5: Woontoekomst

TOOL 6: Woonvormen identificeren en verkennen

Alle tools zijn gratis beschikbaar.

Ontdek de volledige toolbox op:

<https://www.house-research.be/nl/tools>

Leeswijzer

Deze ontwerpgids is opgebouwd als een inspiratiebron voor ontwerpers en bouwprofessionals die je gemakkelijk kan doorbladeren. Je hoeft de gids niet lineair te lezen: elk onderdeel kan op zichzelf staan, maar samen vormen ze een geheel. Deze leeswijzer help om vlot van start te kunnen gaan.

VIJF DESIGN DRIVERS

De kern van deze gids zijn vijf design drivers die richting geven aan het ontwerpen van woningen waarbij het welbevinden van ouderen centraal staat. Elke driver heeft een andere kleur en bevat een korte **toelichting, ontwerpstrategieën en voorbeelden** uit de praktijk.

KADERS EN SYMBOLEN

Doorheen de gids zijn de volgende kaders en symbolen terug te vinden, met telkens dezelfde aanduiding:

Citaten van ouderen en ontwerpers uit het *HOUSE* onderzoek.
Deze citaten verduidelijken de voorbeelden.
De namen van de ouderen zijn fictief.

“Wist je dat”-kaders met inzichten uit eerder onderzoek die extra duiding geven bij het thema.

Link naar tools uit de *HOUSE* toolbox die helpen om inzichten te verzamelen rond de specifieke design driver:

VAN TOEPASSING
BIJ TOOLS 1 - 6

Design Driver 1

Ruimte voor diversiteit van de ouders

WAT?

Nog te vaak worden ouderen onterecht als één homogene groep gezien met **stereotiep denken** als valkuil, terwijl 'dé oudere' niet bestaat. In werkelijkheid is deze groep net **bijzonder divers**: in financiële mogelijkheden, eigenaarschap, woonvorm, migratieachtergrond, mobiliteit, opleiding, familierelaties, gezondheid, sociale noden... en ook in hoe ze willen wonen.

Deze diversiteit heeft dus betrekking op hun **woonnoden en -wensen en hoe ze hun woning gebruiken**:

- De ene oudere kiest bewust voor kleiner wonen om het huishouden behapbaar te houden, terwijl de andere misschien net de grote leefruimte wil behouden om bezoek te ontvangen.
- De ene verbouwt de garage tot een gelijkvloerse slaapkamer, terwijl diezelfde ruimte voor iemand anders dagelijks gebruikt wordt om een hobby te beoefenen.

- De ene oudere wil op een locatie (blijven) wonen die omringd wordt door natuur, terwijl de andere oudere enorm geniet van het drukke stadsleven waar alles dichtbij is.

Ook de woonsituatie van ouderen verschilt sterk, onder meer door **financiële draagkracht** en het feit of iemand **huurt of eigenaar** is. Sommigen hebben de middelen en de autonomie om hun woning aan te passen of te verhuizen naar iets passender. Anderen huren of leven met beperkte financiële middelen, waardoor de mogelijkheden om hun woonomgeving aan te passen vaak beperkt blijven. Dit vraagt van ontwerpers en opdrachtgevers **een scherp oog voor ongelijkheid** bij beslissingen doorheen het ontwerpproces. Elke ontwerpopdracht biedt de kans om creatief om te gaan met deze diversiteit en om oplossingen te ontwikkelen die ook voor ouderen in een financieel kwetsbare situatie betekenisvol en haalbaar zijn.

ONTWERPSTRATEGIE

GA IN GESPREK MET DE BEWONER(S)
EN/OF
MAAK GEBRUIK VAN PERSONA'S

Omdat de **diversiteit onder ouderen** ook leidt tot een brede waaier aan woonwensen en -noden, is het belangrijk om hier als ontwerper al vanaf het begin van het ontwerpproces oog voor te hebben. Door met (oudere) bewoners **in gesprek** te gaan voor, tijdens en na het ontwerpproces, krijg je zicht op wat zij precies nodig hebben en wat voor hen werkt.

Wanneer **rechtstreeks contact met oudere bewoners niet mogelijk** is, kan je werken met **persona's**: realistische gebruikersprofielen gebaseerd op onderzoek. Ze bundelen typische kenmerken, leefstijlen en behoeften van verschillende groepen ouderen en maken het eenvoudiger om je in te leven in uiteenlopende gebruikerssituaties.

In de HOUSE Toolbox vind je een set uitgewerkte persona's (tool 1).

*"Mij niet zien als een zestigplusser. Ja, ik word grijs en ouder en ik heb daar op zich geen probleem mee. Maar ik wil jong in mijn hoofd blijven [...] Ge kunt geen labeltje op mij plakken. Dat heb ik niet graag." *lacht**

- Henrik, 66 jaar

"[...] elk verhaal is individueel verschillend natuurlijk. Ik denk dat mijn verhaal ook helemaal anders is dan mijn vriendin die ook zestig geworden is bijvoorbeeld."

- Rita, 60 jaar

"[...] ik denk dat subjectief welbevinden voor iedereen een beetje anders is. Bij iedereen ligt de nadruk misschien wel ergens anders en voor de ene is dat akoestisch comfort, voor de andere is dat visueel comfort, voor anderen is dat ruimte voor ontmoeting, ruimte voor creatie. [...] En toch vind ik dat die ruimtes dus eigenlijk aan al die aspecten tezamen wel moeten voldoen."

- Architect

Wist je dat...

veel ouderen te maken krijgen met ageism, of leeftijdsdiscriminatie? Dit verwijst naar vooroordelen en stereotiepen waarbij ouderen als één groep worden gezien, of worden neergezet als hulpbehoevend, passief, niet meer mee, traag, enz. In werkelijkheid gaat het echter om een enorm diverse groep.

Unia registreert alle klachten rond ageism in België en ziet dit ook in de cijfers: meer dan 4 op 10 ouderen ervaren leeftijdsdiscriminatie, en bij 80-plussers is dit meer dan 5 op 10.

Daarom vragen organisaties zoals Vief en de Vlaamse Ouderenraad om een nieuwe blik op ouder worden. Ook internationaal beweegt er wat: in april 2025 startte de Mensenrechtenraad een werkgroep voor een conventie rond ouderenrechten. *Unia, 2025; Vief, 2025*

Design Driver 2

Ruimte voor verandering

WAT?

Naarmate mensen ouder worden, kunnen hun **ruimtelijke behoeften sterk veranderen**. Kinderkamers worden hobby- of logeerkamers. Een ruime woning kan plots aanvoelen als teveel om te onderhouden, terwijl er in andere levensfasen juist extra ruimte nodig was (bv. jonge, inwonende kinderen). Ook **het lichaam verandert mee**: trappen, drempels of smalle doorgangen wordt pas echt een obstakel wanneer de mobiliteit afneemt en de ruimte hier niet op voorzien is.

Voor ontwerpers is het daarom essentieel om te onderzoeken **hoe een woning kan meegroeien met de veranderende fysieke, sociale en emotionele behoeften van bewoners** – vandaag én in de toekomst.

Door flexibiliteit te voorzien, kan een woning zich aanpassen aan veranderende levenssituaties en sluit ze beter aan bij de diversiteit onder ouderen.

Om deze Design Driver ontwerpmatig te vertalen, ontwikkelden we 2 ontwerpstrategieën.

Wist je dat...

vanaf de leeftijd van 70 à 75 jaar de bereidheid om te verhuizen of grondig te renoveren sterk afneemt, zelfs wanneer mensen zelf aangeven dat hun woning niet (meer) geschikt is om er comfortabel ouder te worden? Net daarom is het zo belangrijk om al op tijd stil te staan bij wonen op latere leeftijd en vooruit te denken, zolang de mogelijkheden en keuzes nog openliggen.

KBS, 2022

ONTWERPSTRATEGIE

A.

FLEXIBILITEIT INBOUWEN MAAKT ONTWERPEN TOEKOMSTBESTENDIGER

Dat begint - waar mogelijk - al bij de **constructie van het gebouw**, door het grondplan zo te ontwerpen dat latere wijzigingen zonder al te grote ingrepen kunnen gebeuren. Denk tijdens het ontwerpen van het basisplan al na over **mogelijke toekomstige invullingen of scenario's** voor andere levensfasen, bijvoorbeeld door strategisch geplaatste **niet-dragende muren** te voorzien of een **scheidende kastenwand** te gebruiken in plaats van een dragende muur (zie voorbeeld 1).

Flexibiliteit zit niet alleen in het grondplan, maar ook in de **kamerfunctie**. Een extra kamer kan in verschillende levensfasen andere functies krijgen (bv. gastenkamer, hobbykamer, berging, etc.), afhankelijk van de noden van de bewoners. Voorzie daarom **wachtleidingen** op de juiste plekken zodat de ruimte later eenvoudig kan worden herbestemd. Zo kan een kinderkamer naast de slaapkamer een aangrenzende badkamer worden (zie voorbeeld 1).

DD2. Ruimte voor verandering

VAN TOEPASSING
BIJ TOOLS 2, 3, 6

Voorbeeld 1. Kruitfabriek, Vilvoorde (a2o)

Het overdekte terras fungeert als buitenkamer voor zowel de zitruimte, keuken als hobbykamer. De structuur en oriëntatie laten toe om het op termijn om te vormen tot een wintertuin.

Wachtleiding voorzien in hobbykamer om toekomstige flexibiliteit toe te laten.

Door de **hobbykamer om te vormen tot keuken** ontstaat er ruimte voor een integraal toegankelijke woning.

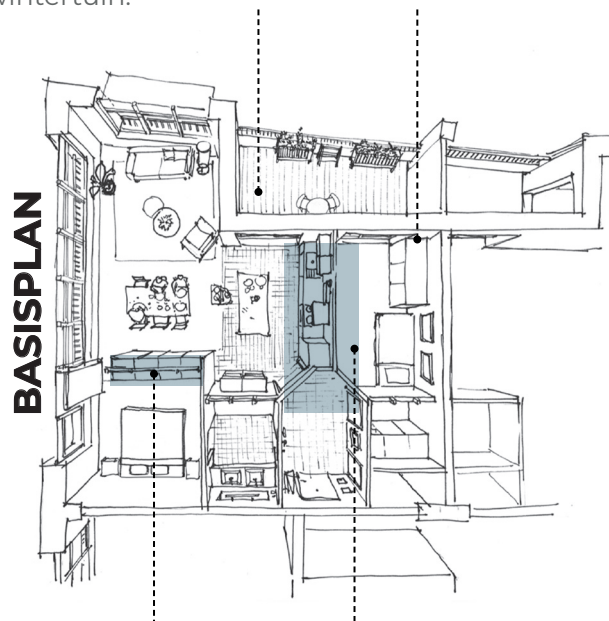
“Een architect moet kunnen vooruitdenken en zelf aangeven wat praktisch is en wat niet. Bijvoorbeeld, wij hebben nu een inloopdouche maar ik weet niet of dat op 80 nog praktisch is.”

“Wie weet veranderen mijn gedachten binnen 10 jaar? Ik ben 66 geworden, mijn vrouw 64. Ik geloof nog altijd in evoluerende mindset. Een voortschrijdend inzicht, dus dat ideeën kunnen veranderen over de tijd. Wat ik dacht over dit huis toen ik trouwde, zal anders zijn dan wat ik er nu over denk.”

- Henrik, 66 jaar

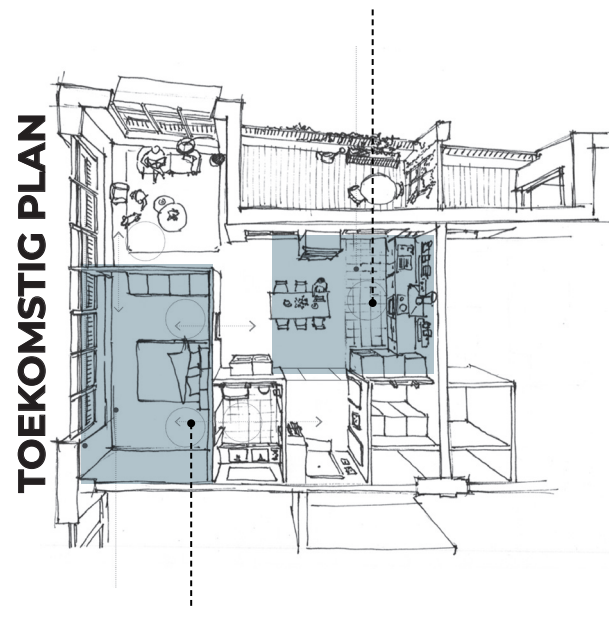
“Wat we als ontwerpers langs onze kant zeker kunnen oppakken, is dat casco voorzien, die generositeit voorzien, die aanpasbaarheid voorzien.”

- Architect (a2o)

De **wand** tussen de slaapkamer en leefruimte is een **meubelstuk**: kleerkast, deur en bovenraam in één. Deze kan op termijn eenvoudig worden aangepast.

De **wanden tussen inkomhal, keuken en hobbykamer** zijn **lichte invulwanden** die kunnen worden aangepast aan veranderende woonbehoeften.

De **slaapkamer is integraal toegankelijk** gemaakt en heeft een **relatie** met zowel de eetkamer als de zitkamer.

De **badkamer met douche naast de slaapkamer** helpt een snel en comfortabel gebruik.

DD2. Ruimte voor verandering

VAN TOEPASSING
BIJ TOOLS 2, 3, 6

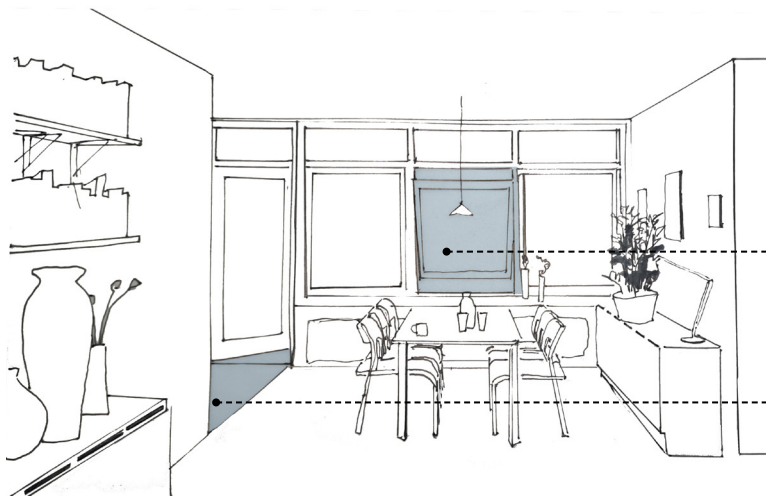
ONTWERPSTRATEGIE

B.

ZOEK NAAR BALANS TUSSEN LEEFTIJDVRIENDELIJK ONTWERP EN DISCRETE ARCHITECTUUR

Er is al heel wat gekend rond **leeftijdsvriendelijk ontwerpen**, waarbij toegankelijkheidsprincipes vaak centraal staan. Denk aan het vermijden van drempels (zie voorbeeld 2 en 4), het voorzien van brede doorgangen en draaicirkels (zie voorbeeld 3), schuifdeuren, handgrepen, enz. Zulke ingrepen zijn belangrijk om ouderen te ondersteunen naarmate hun noden veranderen.

Vermijd daarbij stigmatisering en zoek een **subtiële integratie van zorg**. Dat kan bijvoorbeeld door wonen en zorg te verweven, zodat **zorg discreet aanwezig** is zonder de woonkwaliteit te domineren (zie voorbeelden 3 en 4). Een bijkomend voordeel: wanneer een zorgnood ontstaat, is ondersteuning al ingebed in de woonomgeving, waardoor **verhuizen minder snel nodig** is (zie voorbeeld 4).

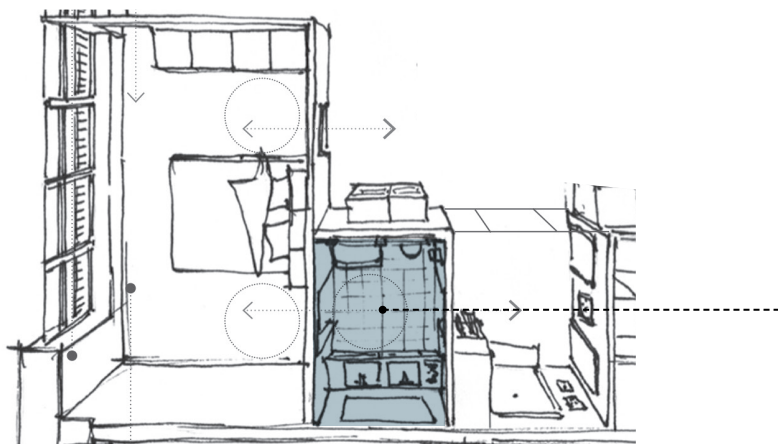

Voorbeeld 2.

ADL-cluster, Herentals
(RE-ST)

Openslaande ramen die minder zwaar te hanteren zijn dan schuiframen.

Ruime (door)gangen en kamers met vlakke vloeren en zachte overgangen (ook tussen binnen en buiten).

Voorbeeld 3.

Kruitfabriek, Vilvoorde
(a2o)

Door de **ensuite badkamer** ook te koppelen aan de inkomhal kan zorg discreet worden georganiseerd. Tegelijkertijd worden ook draaicirkels in alle ruimtes en langs beide kanten van het bed voorzien.

DD2. Ruimte voor verandering

VAN TOEPASSING
BIJ TOOLS 2, 3, 6

Voorbeeld 4. Klein Veldekens, Geel (Osar)

Wonen & zorg mengen: Masterplan met groepswoningen, woonzorgcentrum, appartementen, assistentiewoningen en publieke ruimtes mooi verweven. Mensen die doorheen de tijd meer zorg nodig hebben hoeven niet te verhuizen. De zorg komt naar hen toe.

“Het positieve imago van individueel wonen straalt af op het WZC door er architecturaal één geheel van te maken.”

Niet de persoon verhuist, maar de zorg verhuist.”

Balans leeftijdsvriendelijk ontwerp & discrete architectuur: De huizen en flats zijn zo ingericht dat ze beantwoorden aan de noden van de bewoners. Er is een badkamer op maat en zonder drempels, een ergonomische keuken, een eenvoudig te bedienen systeem voor licht, verwarming, communicatie en veiligheid. Zorg is onzichtbaar aanwezig.

De toegankelijke badkamer (met bv. een onderrijdbare lavabo, inloopdouche, toegankelijke spiegel, zitplek) is **niet stigmatiserend is maar voelt net warm en huiselijk aan.**

Wist je dat...

84% van de woningen in Vlaanderen niet aan de basistoegankelijkheid voldoet? Dit houdt in dat er drempels zijn om de woning te betreden of de slaapkamer en badkamer te bereiken. Toch geeft slechts 20% van de ouderen aan dat diens woning niet geschikt is om er comfortabel ouder te worden. *de Smalen & Van den Broek, 2025; KBS, 2022*

Design Driver 3

Ruimte voor herinneringen

WAT?

We verzamelen doorheen ons leven **talloze herinneringen**, vaak verbonden aan **plekken of objecten in onze woning**. Soms kunnen voorwerpen herinneringen oproepen aan gebeurtenissen uit het verleden, waarbij de emotionele waarde belangrijker is dan het fysieke object zelf.

Architecten kunnen hier ook ruimtelijk op inspelen. Met welke **ruimtes, zichtlijnen, objecten** voelt de bewoner zich **verbonden**? Hoe worden herinneringen beleefd; niet alleen **emotioneel** (bv. bij familiefeesten, toen de kinderen nog klein waren, de open haard als centrale spil in het huis) maar ook ruimtelijk door letterlijk te **bewegen** door de woning (bv. een zicht op een deel van de tuin waaraan herinneringen vasthangen) of door de manier waarop ruimtes worden ingericht (bv. alle meubels gericht naar familiefoto's). Het verleden speelt bovendien een

rol in hoe ouderen vandaag en in de toekomst willen wonen.

Om deze Design Driver ontwerpmatig te vertalen, stellen we 3 ontwerpstrategieën voor.

Wist je dat...

herinneringen ook verbonden kunnen zijn aan geuren, kleuren en geluiden? Bekende omgevingsgeluiden, zoals een krakend huis of kabbelend water, kunnen een sterk gevoel van vertrouwdheid oproepen. Projecten zoals "Sounds Like Home" gebruiken geluiden uit iemands vroegere woning om dat gevoel van thuis opnieuw op te roepen wanneer mensen met dementie van woonomgeving veranderen. Dit kan helpen om de overgang van thuis naar een andere woonomgeving te vergemakkelijken.

Bankaert et al., 2021; Feenstra, 2021

ONTWERPSTRATEGIE

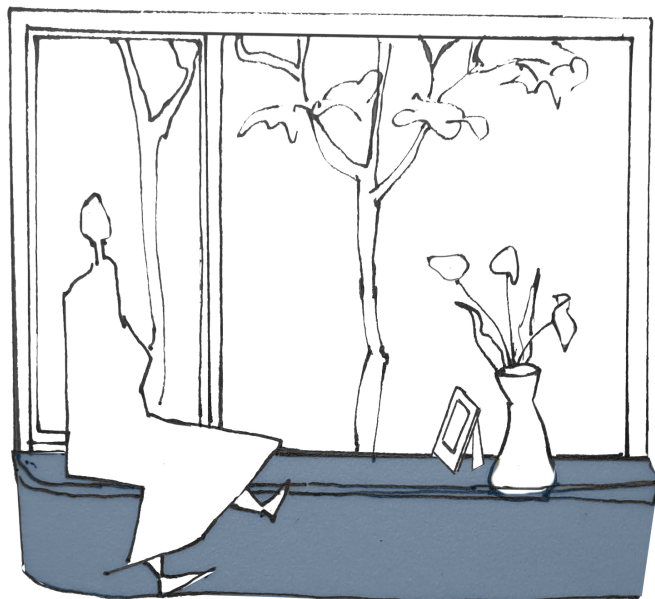
A. VOORZIE RUIMTE VOOR PERSONALISATIE

Bewoners hebben plekken nodig waar ze hun **persoonlijke spullen en herinneringen zichtbaar** kunnen maken of **zichzelf kunnen uitdrukken** in het interieur (bv. decoratie, foto's, eigen inrichting, meubilair). Hierin kan vast meubilair zoals een vensterbank of ingebouwde kast waardevol zijn (zie voorbeeld 1).

Zet in op een **huiselijke, geborgen sfeer** door te kiezen voor **warmer materialen en woonkwaliteit** waarbij de woning niet meteen aan 'zorg' maar aan 'thuis' doet denken (zie voorbeeld 2 en 3).

DD3. Ruimte voor herinneringen

VAN TOEPASSING
BIJ TOOLS 2 & 3

Voorbeeld 1. ADL-cluster, Herentals (RE-ST) & Schoolstraat, Wijnegem (Osar)

Vensterbanken (binnen) en raamdorpels (buiten) werden overgedimensioneerd om persoonlijke spullen op te etaleren of om op te zitten.

Wist je dat...

vroegere woonervaringen voor heel wat ouderen een grote rol spelen in hun woonvoorkeuren en welbevinden vandaag de dag?

Smectoren et al., 2024; Vanbellinghen et al., 2025

DD3. Ruimte voor herinneringen

VAN TOEPASSING
BIJ TOOLS 2 & 3

Voorbeeld 2. Mandana, Genk (Osar)

"Bij Mandana in Genk zijn de **meubels tweedehands** of komen ze van de bewoners thuis. Je vindt er zetels waarin je languit kan liggen, **kasten met schuiven vol spullen** waarin bewoners kunnen rommelen. Heel **herkenbaar voor ouderen**. Elke oudere heeft daarbij een eigen kamer waarin men de **persoonlijke spullen** kwijt kan die hem of haar in contact houden met een vroeger leven en houvast bieden."

- Architect (Osar)

ONTWERPSTRATEGIE

**B.
VERANKER HERKENNING IN
ONTWERP**

Ga, indien mogelijk, met de bewoners in gesprek om te weten te komen aan welke **vroegere woonervaringen** ze ook vandaag en in de toekomst nog belang hechten (*zie voorbeeld 3*). **Een connectie met het verleden is voor vele ouderen belangrijk in hun thuisgevoel.**

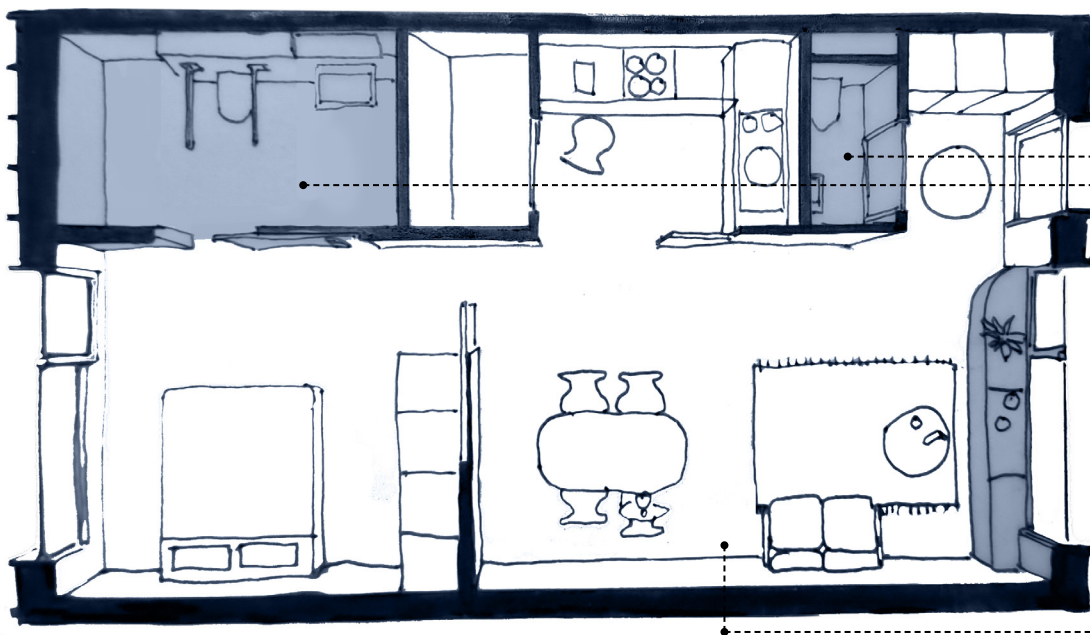
Wanneer iemand verhuist of minder mobiel wordt, kan deze connectie in het gedrang komen. Stimuleer daarom **herkenning**. Dat kan bijvoorbeeld door connectie met groen te voorzien, meubels uit een vorige woning een plaats te geven (*zie voorbeeld 2 en 3*), geuren te stimuleren of bepaalde kleuren, grafische patronen of woonstijlen te laten terugkeren.

**C.
CREËER RUIMTE VOOR NIEUWE
HERINNERINGEN**

Voorzie naast ruimte voor oude herinneringen, ook **ruimte voor nieuwe herinneringen**. Denk aan een ontmoetingsplaats in of rond de woning waar **nieuwe connecties** gelegd kunnen worden (*zie voorbeeld 4 en 5*). Zulke plekken kunnen bovendien een '**pull factor**' naar een nieuwe woonomgeving zijn: ze maken een verhuis aantrekkelijk maken of stimuleren mensen om de stap effectief te zetten.

DD3. Ruimte voor herinneringen

Voorbeeld 3 Schoolstraat, Wijnegem
(Osar)

"Je merkt dat de bewoners zorgvuldig hun meubels hebben uitgekozen. Het is fijn om te zien hoe elk huisje anders wordt ingericht. Je vindt er meestal wel een kast, schilderij of foto die waardevol is voor de bewoners."

- Architect (Osar)

Eerdere woonervaring:

"Zelf gebruik ik het apart toilet niet, toch ben ik zeer blij dat mijn bezoek niet door mijn kamer en badkamer hoeft. Dit was vroeger ook zo bij mij thuis."

- Bewoner project

Herkenning & eigen meubilair:

"Mijn staande klok geeft me een thuisgevoel, enkel en alleen al door het tikken ervan."

- Bewoner project

DD3. Ruimte voor herinneringen

Voorbeeld 4 Woonproject Wilsele-Putkapel (RE-ST)

Beplanting in het centraal binnenhof die de **zintuigen** (geur en kleur) stimuleren en een **oriëntatiepunt** vormen in de ruimte en in de tijd (seizoensgebonden beplanting). Een plek die **zowel oude herinneringen oproept als nieuwe** herinneringen laat ontstaan.

Voorbeeld 5 Woonproject Diepenbeek (a2o)

Het klooster en de kapel werden zorgvuldig behouden, zodat **vertrouwde plekken en betekenislagen leesbaar** blijven. Nieuwe ingrepen sluiten hierop aan via sobere baksteenarchitectuur en een colonnade die verwijst naar de neogotische kapel. Tuinen met een eigen karakter, afgestemd op het terrein, creëren **herkenbare zichten en wandelroutes** die het ruimtelijk geheugen versterken en continuïteit in beleving ondersteunen.

Design Driver 4

Ruimte voor zelfstandigheid & routines

DD4. Ruimte voor zelfstandigheid

WAT?

Voor ouderen is hun geluksgevoel nauw verbonden met **zelfstandigheid** in het dagelijks leven en in en rond de woning. Heel wat ouderen vinden het **belangrijk om bepaalde zaken zelf en op hun manier te kunnen doen**. Zelfstandigheid gaat daarbij niet alleen over fysieke handelingen, maar ook over **zeggenschap**: kunnen bepalen wie binnenkomt, hoe ruimtes gebruikt worden en mee kunnen beslissen over de woning. In de praktijk is dat niet voor iedereen vanzelfsprekend, zeker niet voor huurders of bewoners van collectieve woonvormen.

Zelfstandigheid gaat ook over het kunnen voortzetten van **vertrouwde routines**: zelf koken, de was doen of naar de winkel gaan. Zulke gewoontes geven

houvast, versterken het thuisgevoel en dragen bij aan welbevinden en identiteit. Maar ze zijn tegelijkertijd ook **erg individueel**.

Architectuur speelt hierin een cruciale rol: **een woning kan deze routines ondersteunen of net bemoeilijken**. Een goed ontworpen woning maakt dagelijkse handelingen haalbaar en betekenisvol; een slecht ontworpen woning legt drempels op, maakt onderhoud zwaar of beperkt de keuzevrijheid van de bewoner.

Om deze Design Driver ontwerpmatig te vertalen, stellen we 3 ontwerpstrategieën voor.

A. ONDERSTEUN ZELFREDZAAMHEID ONTWERPMATIG

Zorg ervoor dat het **ontwerp toelaat om routines voort te zetten**. Denk aan zelf kunnen koken, de was doen, gasten ontvangen, enz. **Combineer hiervoor bijvoorbeeld private functies met publieke voorzieningen**, maar zorg voor een goede balans zodat ouderen zelf kunnen kiezen hoe ze hun dagelijkse activiteiten vormgeven. Op die manier ligt de keuze bij de bewoner zelf.

Een voorbeeld: naast een grote gedeelde keuken en woonruimte kan je ook een kitchenette in de privéruimte voorzien (zie voorbeeld 1). Zo blijft het mogelijk om zelf te koken of iets af te wassen, terwijl er tegelijk ruimte is om te eten in een cafetaria of gasten te ontvangen in de gedeelde keuken. Op die manier **blijft de keuze bij de bewoner**, en kunnen routines op een eigen, passende manier worden voortgezet.

Voorbeeld 1 Schoolstraat, Wijnegem (Osar)

"s Middags eet ik altijd warme maaltijden in de gemeenschappelijke leefruimte.

Ik gebruik mijn oven niet. Een microgolfoven vind ik wel heel handig."

- Bewoner project

DD4. Ruimte voor zelfstandigheid

VAN TOEPASSING
BIJ TOOLS 3 - 6

ONTWERPSTRATEGIE

B. VOORZIE RUIMTE OM DE WONING NAAR EIGEN HAND TE ZETTEN

Zelfstandigheid en zeggenschap hebben ook betrekking op de **inrichting van de eigen woning**. Het is belangrijk dat ontwerpers inzicht krijgen in de aspecten waar ouderen controle over willen behouden. Op die manier kan het ontwerp deze aandachtspunten met betrekking tot controle over de woning ondersteunen. **Creëer mogelijkheden of laat ruimte voor bewoners** om de manier waarop ze de woning gebruiken naar hun eigen hand te zetten, zodat dit aansluit bij hun vertrouwde, individuele routines en activiteiten (zie voorbeeld 2 en 3).

Voorbeeld 2. Schoolstraat, Wijnegem (Osar)

Woning naar eigen hand zetten:

"Ik heb een bankje in mijn voortuintje geplaatst. Dit beschouw ik als mijn stukje privé."

- Bewoner project

DD4. Ruimte voor zelfstandigheid

VAN TOEPASSING
BIJ TOOLS 3 - 6

"Dat is mijn plaats en ik beslis wie er binnenkomt en wie niet. Ik bepaal daar de sfeer, ik bepaal wat daar staat [...] Letterlijk en figuurlijk mijn plaats."

- Marie, 63 jaar

"We hebben het zelf geschilderd, maar het is een huurhuis. Je kunt daar niet mee doen wat je wilt."

- Henrik, 66 jaar

Wist je dat...

5% van de Vlaamse 65-plussers in een woonzorgcentrum wonen? Een zeer grote groep woont dus niet in een woonzorgcentrum. Maar liefst 9 op 10 ouderen woont zelfstandig thuis en het overgrote deel van de ouderen wil ook graag zo lang mogelijk thuis blijven.

Statistiek Vlaanderen, 2021; Pani-Harreman, 2020

Voorbeeld 3. Schoolstraat, Wijnegem (Osar)

Woning naar eigen hand zetten:

"Ik heb een eenvoudig bereikbaar legplankje opgehangen voor de spullen die ik dagelijks gebruik."

- Bewoner project

DD4. Ruimte voor zelfstandigheid

VAN TOEPASSING
BIJ TOOLS 3 - 6

ONTWERPSTRATEGIE

C.

VOORZIE ZEGGENSCHAP VIA PARTICIPATIEF ONTWERP

Zelfstandigheid gaat niet enkel over zeggenschap binnen de ruimtelijke context van de woning, maar ook over zeggenschap doorheen het ontwerp(proces) zelf. Door **bewoners actief te betrekken** tijdens het ontwerpproces, via gesprekken, workshops of eenvoudige keuzesessies, ontstaat een **ontwerp dat beter aansluit bij hun vertrouwde routines**. Zo ontstaat ruimte voor bewoners om de woning op hun eigen manier vorm te geven en te gebruiken.

“Ik wil nog zo lang mogelijk alles zelf beslissen.”

- **Pascal, 78 jaar**

“Wat is het belangrijkste voor ouderen? Dat is autonomie [...] Ik kan zelf beslissen dat ik nu een boterham en vanavond warm ga eten.”

- **Henrik, 66 jaar**

Voorbeeld 4. Mandana, Genk (Osar)

De bewoners en hun familie maken deel uit van een bewonersraad en komen per maand samen. Zo **beslissen ze zelf over de inrichting** van de buitenruimte en het interieur, activiteiten, eten en dergelijke. Per groepswoning van 8 krijgen ze ook een **maandbudget** waarmee ze uitgaven kunnen doen.

Design Driver 5

Ruimte voor ontmoeting

DD5. Ruimte voor ontmoeting

VAN TOEPASSING
BIJ TOOL 6

WAT?

Sociaal contact en ontmoeting zijn erg belangrijk voor het **welbevinden**, ook voor ouderen.

Ontmoeting is een sociaal gegeven dat uiteenlopende intensiteiten kan aannemen (bv. een gesprek, begroeting, toekijken van op een afstand) met verschillende betrokkenen.

Ontmoeten heeft ook altijd een **ruimtelijk aspect: elke ontmoeting is plaatsgebonden**.

Maar niet elke oudere heeft echter op elk moment dezelfde behoefte aan contact.

Ontwerp kan daarbij een **krachtige tool zijn om verschillende gradaties van sociaal contact mogelijk te maken**: doelbewuste ontmoeting in een collectieve ruimte (bv. samen koken), toevallige ontmoeting in een (semi-)publieke ruimte (bv. voorbijganger op weg naar de winkel), het ontvangen van gasten in de woning of toekijken op een

sociaal gebeuren zonder er zelf deel van uit te maken.

Naast ontmoeting dient er ook aandacht te zijn voor **privacy**, zeker binnen een woonzorgcontext. Zorg kan de privacy onder druk zetten, maar architectuur kan dit verzachten door ruimte te bieden aan keuze, afstand en nabijheid. Bovendien hoeft het zorgaspect niet in negatieve zin beschouwd te worden, het kan ook een **positieve impact** hebben bij 'ruimte voor ontmoeting': de interactie met zorgverleners is ook een vorm van sociaal contact en via zorg (zowel formeel als informeel) kan er een band opgebouwd worden.

Om deze Design Driver ontwerpmatig te vertalen, stellen we 3 ontwerpstrategieën voor.

ONTWERPSTRATEGIE

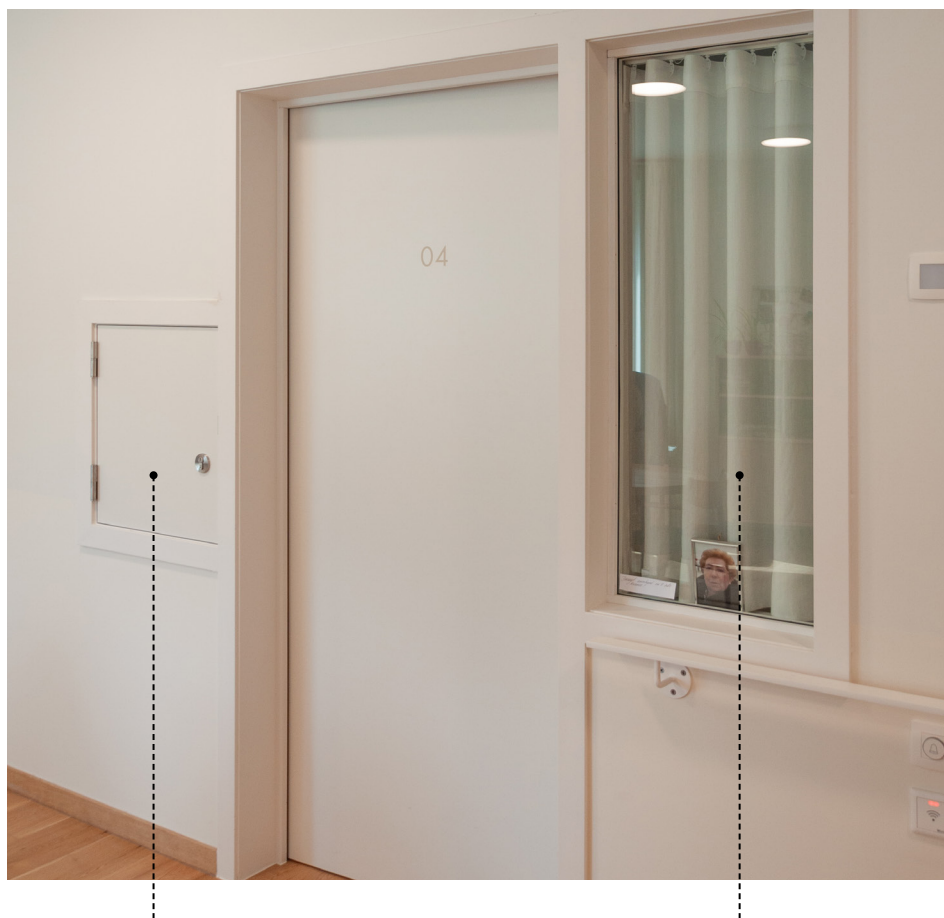
A.

ZOEK NAAR EEN BALANS TUSSEN ONTMOETING & PRIVACY

In het voorzien van ontmoeting en sociaal contact dient privacy gewaarborgd te worden, ook binnen collectieve woonvormen. Soms kunnen collectieve ruimtes mogelijk wat dwingend aanvoelen, maar ook **ongedwongen nabijheid moet mogelijk zijn** (zie voorbeeld 2). Denk aan het belang van een private toegang tot het woongedeelte van de oudere en het beperken van inkijk in de woning (zie voorbeeld 1). Hiervoor kan je werken met **buffers** (bv. beplanting, afscheidingen). Hou ook rekening met die ongedwongen nabijheid in **routes** zodat bewoners **niet verplicht zijn om door gemeenschappelijke ruimtes te passeren**. Anderzijds kan een bankje op een route (bv. naar de voordeur) of een halfopenslaande deur (zie voorbeeld 2) op een ongedwongen manier ontmoeting stimuleren (bv. een babbel in het voorbijgaan).

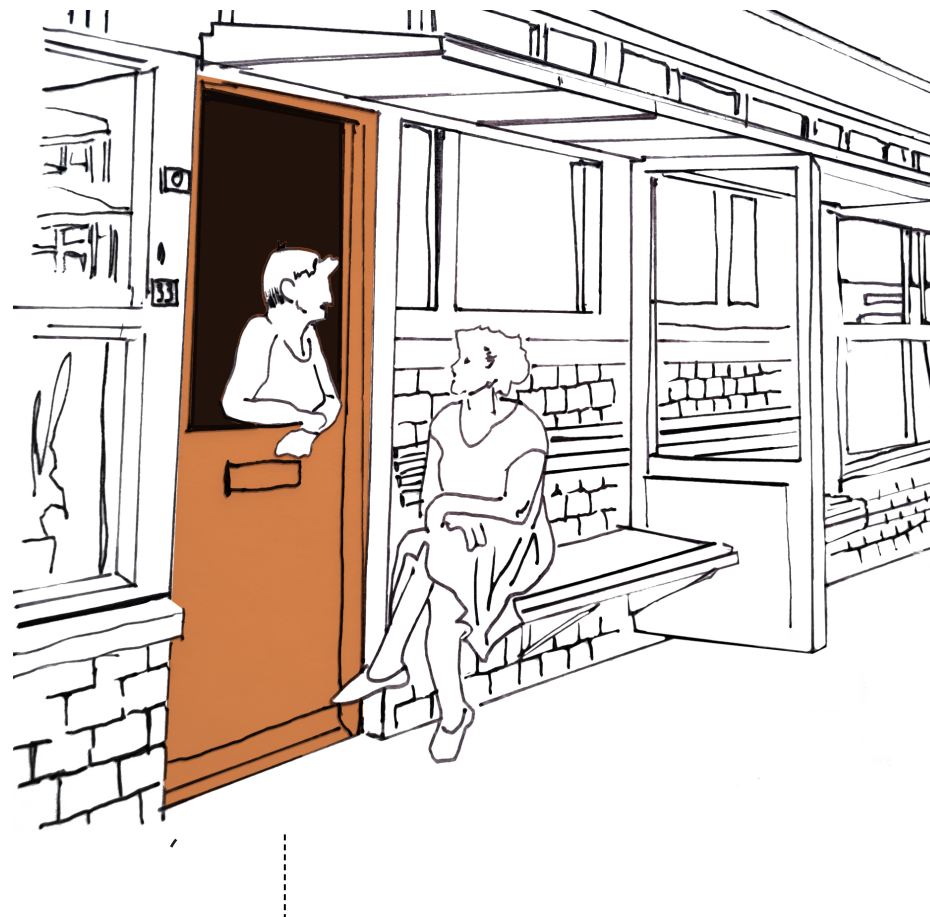
DD5. Ruimte voor ontmoeting

VAN TOEPASSING
BIJ TOOL 6

Voorbeeld 1 OCMW Beveren (Osar)

Deze deur scheidt een persoonlijke kamer af van de gemeenschappelijke woonkamer. Het raam met gordijn geeft mogelijkheid tot **connectie én privacy**. Langs de deur is een postbus en doorgeefkast voorzien zodat het personeel de bewoners niet altijd moet storen. Op die manier worden zowel **zelfstandigheid (DD3)** als de **balans tussen privacy & ontmoeting** architecturaal ondersteund.

Voorbeeld 2 (RE-ST)

Ongedwongen nabijheid via halfopenstaande deuren: Kleine architecturale gebaren kunnen al voldoende zijn om comfortabel een terloops babbeltje te slaan, zonder dat het dwingend of opgelegd wordt.

ONTWERPSTRATEGIE

B.

VERWEEF WONEN MET HET
SOCIAAL WEEFSEL VAN DE BUURT

Probeer waar mogelijk **uitwisseling tussen het woonproject en de omliggende buurt** te faciliteren. Verbind bewoners met de buurt via voorzieningen en diensten, of trek de buurt naar het woonproject toe (bv. winkels, zorg, activiteiten in het gebouw, zie voorbeeld 3). Op die manier behouden **ook ouderen die minder mobiel** zijn of worden, **connectie** met het sociale leven in de buurt (zie voorbeeld 4 en 5).

C.

ONTWERP GRADATIES VAN SOCIAAL
CONTACT

Voorzie **verschillende niveaus van contact** om in te spelen op individuele en veranderende behoeften aan ontmoeting: in de private woning (bv. gastentoilet, uitschuifbare eettafel), in semi-publieke ruimtes (bv. gedeelde keuken of berging), op de overgang tussen privé en publiek (bv. een bankje in de voortuin, ruimte in de traphal voor persoonlijke invulling) en in publieke zones (bv. een aangrenzende parktuin, een verbindend wandelpad of een publieke binnenstraat met winkels en voorzieningen) (zie voorbeeld 3, 4 en 5).

Wist je dat...

in 2022 12% van de Belgische 60-plussers openstaat voor kangoeroewonen of zorgwonen en dat dit % verdubbelde op 2 jaar tijd?

Vanuit een HOUSE-bevraging bij 241 Vlaamse ouderen blijkt dat de bereidheid om ruimtes of activiteiten met elkaar te delen nog een stuk groter is. Zo staat twee derde open om een tuin of fietsenstalling te delen. Zelfs het delen van een auto (33%), een wasplaats of berging (32,8%) of een feest- of speelruimte (46,5%) wordt door een aanzienlijke groep ouderen overwogen.

KBS, 2022; *lelegems et al.*, 2025

DD5. Ruimte voor ontmoeting

VAN TOEPASSING
BIJ TOOL 6

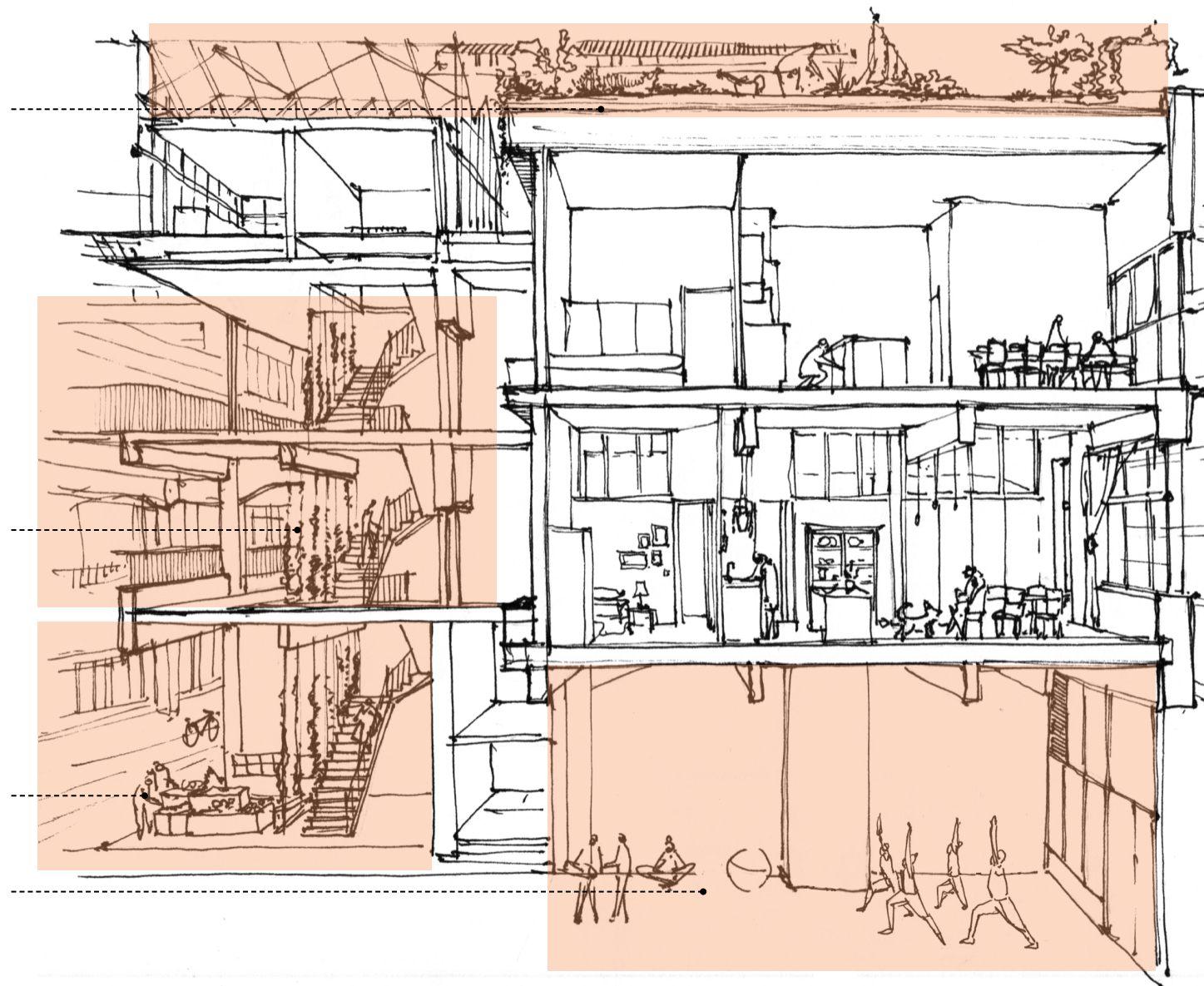
Voorbeeld 3 Kruitfabriek, Vilvoorde (a2o)

Gradaties van sociaal contact:

De productieve daktuin vormt het collectieve hart van het project en biedt extra buitenruimte voor bewoners.

Gradaties van sociaal contact: Door de horizontale circulatie op te vatten als brede passerellen, ontstaat er ruimte voor ontmoeting tussen bewoners en niet-bewoners.

Verweving wonen & ontmoeting: Het gelijkvloers is een publieke plint met kleinschalige invullingen zoals een yogastudio, horeca of een bakker. Zo voelt het gebouw aan als een op zichzelf staande gemeenschap [...]. De wekelijkse markt in de binnenstraat brengt het boodschappen doen dicht bij huis.

DD5. Ruimte voor ontmoeting

VAN TOEPASSING
BIJ TOOL 6

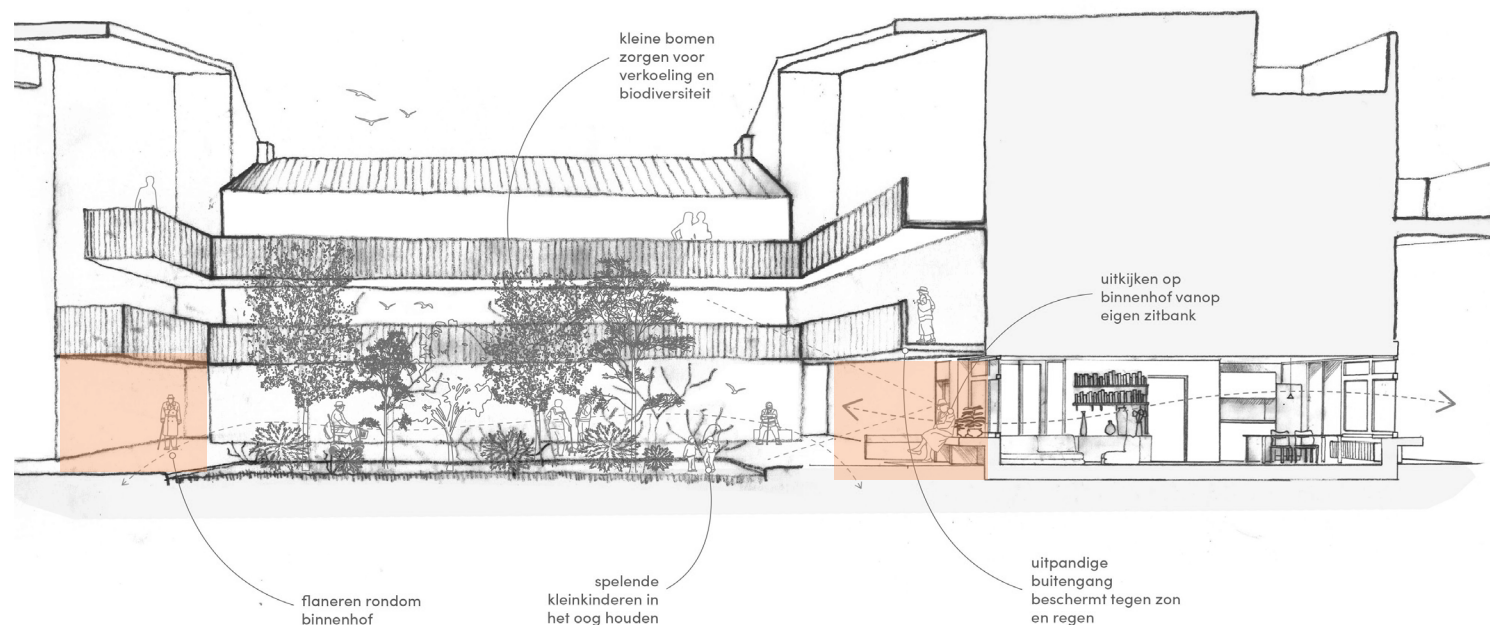
Voorbeeld 4 ADL-cluster, Herentals (RE-ST)

Verweving wonen & ontmoeting en gradaties van sociaal contact:

Grotere verlaagde, openslaande ramen die zorgen voor een genereus zicht op en verbondenheid met de collectieve tuin en overdekte passerel. Buitenbanken en scheidingsmuurtjes voorzien balans tussen sociale ontmoeting en privéruimtes.

"Soms twijfel ik of ik iets anders zou aanvragen bij de sociale huisvestingsmaatschappij. Iets meer aan de buitenkant zodat ik eens buiten kan kijken als ik ouder word en niet meer zo goed te been ben."

- Karine, 58 jaar

DD5. Ruimte voor ontmoeting

Wist je dat...

bijna de helft van de 60-plussers zich wel eens eenzaam voelt? Eenzaamheid komt nochtans voor op alle leeftijden, al wordt ze vaak vooral met ouderen geassocieerd. Toch is het niet enkel een kwestie van leeftijd, maar ook van omgeving: onderzoeksproject “A Lonely Planet” benadrukt dat de kwaliteit van de woonomgeving een grote rol speelt in het doorbreken van eenzaamheid. Daarom is het cruciaal om in het ontwerp aandacht te hebben voor plekken die ontmoeting en sociaal contact stimuleren, binnen én tussen generaties.
De Witte et al., 2023; A Lonely Planet, 2024

Voorbeeld 5 woonproject, Zonhoven (a2o)

Het woonproject is opgevat als **een open campus in het dorpscentrum**, waar publieke routes en een centraal groengebied ontmoeting tussen bewoners en passanten mogelijk maken. **Open trappenhuizen** met draadgaas voor klimplanten verzachten de overgang tussen gebouw en landschap en functioneren als **gedeelde, informele ontmoetingszones**.

Referenties

- de Smalen, D., & Van den Broeck, K.** (2025). *Wonen in Vlaanderen anno 2023*. Steunpunt Wonen
- De Witte, J., Heylen, L., De Donder, L., Gryp, D., Schepers, W., Häussermann, F., & Van Regenmortel, T. (A Lonely planet)** (2023, 3 juli). *Eenzaamheid gaat ook over de kwaliteit van je woonomgeving*. Sociaal.Net. <https://sociaal.net/achtergrond/eenzaamheid-gaat-ook-over-kwaliteit-woonomgeving/>
- Brankaert, R., & Houben, M.** (2021). *Sounds Like Home: Sonically augmenting care environments to offer a sense of home* (Projectpagina). Eindhoven University of Technology Research Portal. Geraadpleegd van <https://research.tue.nl/nl/projects/sounds-like-home-sense-of-home/>
- Ielegems, E., Petermans, A., & Smetcoren, A.-S.** (2025). *Woonbehoeften, Woonwensen en Welbevinden van Ouderen: een pilootstudie in het kader van het HOUSE-onderzoek*. UHasselt - VUB.
- Federaal Instituut voor de bescherming en de bevordering van de rechten van de mens.** (2025, 8 april). *Aanzienlijke vooruitgang binnen de Verenigde Naties: naar een verdrag voor de rechten van ouderen*. <https://federaalinstituutmensenrechten.be/nl/aanzienlijke-vooruitgang-binnen-de-verenigde-naties-naar-een-verdrag-voor-de-rechten-van-ouderen>
- Feenstra, E.** (2021). *Zo koppelt je brein, geuren en muziek aan herinneringen*. EOS Wetenschap. <https://www.eoswetenschap.eu/psyche-brein/zo-koppelt-je-brein-geuren-en-muziek-aan-herinneringen/>
- Koning Boudewijnstichting.** (2022). *Levenskeuzes op latere leeftijd bij niet hulpbehoevende personen*. <https://kbs-frb.be/nl/levenskeuzes-bij-60-plussers>
- Pani-Harremans, K., Bours, G., Zander, I., Kempen, G., & Duren, J.** (2020). Definitions, key themes and aspects of 'ageing in place'. *Ageing & Society*, 41(9), 2026–2059. <https://doi.org/https://doi.org/10.1017/S0144686X20000094>
- Smetcoren, A.-S., Ielegems, E., & Petermans, A.** (2024). Oost, West, thuis best... of toch niet? Vroeger nadenken over later – inzichten vanuit woonverhalen van ouderen. In J. Vranken, D. Verté, P. De Decker, & R. Crivit (Eds.), *Recht op Grijs: Bouwen aan ouderenbeleid* (pp. 328). Gompel & Svacina
- Vanbellinghen, A., Petermans, A., Van Campfort, C., Smetcoren, A.-S., & De Donder, L.** (2025). Residential Normalcy in Later Life: A Life Course Perspective. *Journal of Aging and Environment*, 1–22. <https://doi.org/10.1080/26892618.2025.2496157>
- Unia.** (2025). *Onderzoek naar leeftijdsdiscriminatie in België [Rapport]*. Unia. https://www.unia.be/files/Rapport_Agisme_NL.pdf
- Vief vzw.** (z.d.). *#DenkFOUD*. <https://denkfoud.be/onze-campagne/>
- Statistiek Vlaanderen.** (2021). *Zorg en ondersteuning voor ouderen*. <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/zorg/zorg-en-ondersteuning-voor-ouderen#nav-5percent-van-65-plussers-woont-in-woonzorgcentrum>

Beelden

De getoonde architectuurvoorbeelden zijn afkomstig uit projecten van de architectenbureaus (a2o architecten, Osar, RE-ST) die aan dit onderzoek hebben deelgenomen en werden met hun toestemming gepubliceerd. Sommige beelden werden hertekend door Bortnik D.

De gebruikte beelden zijn rechtevrij.

